

Часам чучала прывязвалі да вялікага кала. Даводзілася, што ролію масленіцы выконваў чалавек, тады яго апраналі ў старое адзенне, малявалі шчокі, рабілі маску. «Масленіцу» вазілі ў санках, а за ёй з голасам і смехам бег народ. Чучала вынасілі за вёску і там знішчалі: часцей спальвалі, іншы раз тапілі, разрывалі. Масленічнае вогнішча раскладвалася пад канец свята. Знішчэнне абрадавага чучала, здэскванне над ім заўсёды прымала форму гратэску і было асновай масленічнай карнавалізацыі. Праходзіла свята з незвычайным гоманам, залірэлівай музыкай, прытушваннем і крыўлянням. Гэта было жартоўнае дзеянне, дзе чучала масленіцы ўспрымалася як карнавальная маска.

Першага сакавіка лічыцца пачаткам вясны. У гэты дзень пачыналі спяваць вяснянкі – «клікаць вясну». У Беларусі на сарокі (9 сакавіка) выпякалі сорака «жаваранкаў». Жаваранкі былі малыя, вялікія, з дужымі крыламі і мелі рысы карнавальнай лялькі. Дзіцячыя гульні з «жаваранкамі» ўзнаўлялі мінулыя абрадавыя дзеянні, дзе птушкі гралі ролі карнавальнай лялькі. Атрымаўшы «жаваранкаў», дзеці беглі з ім на вуліцу, у сады, агароды. «Жаваранкаў» клалі на галовы, трымалі ў руках, надзявалі на колікі як ляльку і бегалі з ім па сяле. Іх падкідалі ў гару з просьбай аб хутчэйшым прылёце птушак. Вясновае карнавалізаванае шэсце пачыналася з песень валачобнікаў. «Страда» -- сімвалічна рытуальная карагодная песня, у якой прысутнічаюць рысы карнавалізацыі. Хавалі «страду» ў час каласавання азімага жыта, пры гэтым качаліся па жыцце, закопвалі ў зямлю шпільку, пярсцёнак, маленькую ануцную ляльку, якая сімвалізавала «страду».

9 сакавіка ў сёлах «выганяюць зіму» на пэўны год, пры гэтым сцягне робяць са снегу бабу, малююць ёй твар, а пасля разбіваюць яе на часткі з патрабаваннем, «каб зіма не дзевяць месяцаў ад нас пайшла». Снегавая баба-лялька -- гіпербалічны вобраз, які ствараецца пры вялікім мностве людзей і мае магічную накіраванасць.

Свята «Куст» у асноўным захавалася на тэрыторыі Заходняй Беларусі. Так, у Пінскім павяце на другі дзень троіцы збіраліся дзяўчаты ўсёй вёскі, выбіралі самую прыгожую дзяўчыну і прыбіралі яе: ў валасы ўшпільвалі мноства рознакаляровых стужак, пшю і грудзі ўпрыгожвалі птучым жэмчугам, на галаву надзявалі даволі вялікі вянок са штучных кветак, а твар закрывалі белай вуаллю. Прыбраная такім чынам дзяўчына называлася кустом, які і вадзілі па вуліцах пэлым гуртом. Гэты карнавалізаваны момант пераапрацання з'яўляецца асноўнай рысай свята.

Русальная нядзеля пачыналася праз тыдзень пасля семухі. У гэтую нядзелю дзеўкі робяць ляльку з «маю», называюць яе русалкаю. Попым носяць тую русалку з песнямі па полю, а вечарам надыходзяць да ракі і кідаюць ляльку ў ваду. Гэта завешча «таніць русалку». Раней выбіралі самую прыгожую дзяўчыну, убіралі яе ўсю зялёнымі галінамі ды рознымі краскам. Звалі яе русалкаю. У сяле Юркевічы «русалку» рабілі

з саломы. Беларускі абрад «праводзіны русалак» б'ю прадстаўлены ў адзіным папярмку -- «русалку» заўсёды праводзілі ў жыта. На Беларусі вялікае значэнне надавалася русальнай нядзелі, якая складалася з наступных карнавалізаваных момантаў: прыбіранне дзяўчат русалкамі, стварэнне лялькі-русалкі з саломы ці снапа жыта, карнавальныя «праводзіны русалкі» са спевамі, гульнявымі элементамі.

У беларусаў на вялікідзень увечары па дварах і хатах хадзілі групы валачобнікаў. У гэтым валачобным абрадзе, як і калядным, прысутнічаў момант прадстаўлення з элементамі карнавалізацыі.

РОЛЯ ФАЛЬКЛОРУ У ЛЕТНЕ-АСЕННІХ СВЯТАХ БЕЛАРУСАЎ

Летне-асенні земляробчы каляндар беларусаў завяртаўся жывом, якое з'яўлялася галоўным этапам у гаспадарчай дзейнасці земляроба.

У жніўных абрадах і песнях песна перамяняліся ідэі земляробчага календара -- пачатак і завяршэнне, завяршэнне і пачатак. Гэта і пачатак збору ўраджаю, і завяршэнне доўгага чакання. Гэта і пачатак новага галавога крута, які павінен забяспечыць будучы ўраджай, і пачатак адраджэння і абнаўлення жыццёвых сіл зямлі, прыроды, чалавека.

Вялікае месца ў жніўных абрадах займаюць магічныя дзеянні і заклінанні, з дапамогаю якіх жнеі імкнуліся вярнуць ніве яе жынатворную сілу, а таксама заспакаіць ўраджай, свочасова яго сабраць, захаваць жыццё, здароўе, пччасце членаў сям'і.

Многія элементы абрадавай сістэмы жніўнага цыкла з'яўляюцца агульнымі для ўсяго календара: падрыхтоўка жыцця для сустрэчы дарагога гасця -- ўраджаю, святочная вопратка і абутак, прынашэнні ніве і абрадавая ежа на застоллі, магічныя дзеянні і заклінанні, славесныя формулы і песні. Многія песні жніўнага цыкла маюць аналогію з каляднымі, валачобнымі, юр'сёўскімі, купальскімі і вясельнымі песнямі. У асноўным гэта песні з паэтычнай ідэалізацыяй ўраджаю. Тут паўтарасца характэрны для ўсёй абрадавай паэзіі скразны метафарычны вобраз багатага ўраджаю, якога чакае земляроб. Многія песні не толькі ўваходзяць у рытуал, але і самі становяцца рытуалам. У іх дасцца дакладная інфармацыя аб часе правядзення, рэаліях, а таксама ўказваецца культура, з уборкай якой яна звязана.

Вялікую групу песень складаюць спарышковыя і райковыя песні, якія даюць прыклад узаемаадносін і утасмасувязі спарыша (рая і бога) і развіваюць матыў запрашэння ў дом дарагога гасця - ўраджаю.

Гуд Н.І.,
ст. выкладчык

Гэтыя песні таксама звязаны з рытуалам заві-
вання барады, якую ў народзе звалі «раёвай», «спары-
п'овай». Цыкл песень прысвечаны рытуалу завівання
барады, якая была звязана з цэлым падам міфалагіч-
ных і рэальных персанажаў -- «богава», «кумава»,
«Спяпанавя». У гэтым цыкле найбольш распаўсюджаны
песні з сюжэтам «Сядзіць казёл на каше ды дзівіцца
барадзе», дзе тыповая фальклорная сітуацыя: у чужога
гаспадара заўсёды дрэнна, а ў нашага -- добра.

Вялікі раздзел складаюць песні дажыначнага
вянка. Вобраз вянка з'яўляецца скразным для весна-
вой і жніўнай паэзіі, а таксама звязаны з вяселлем. У
многіх песнях пераплятаюцца матывы канца жніва,
вянка, частавання, выкупу, усхвалення жней і гаспа-
дароў у абстапоўшых жніўнага часу.

Заслугоўваюць увагі і сатырычныя матывы ў
жніўных песнях, якія раскрываюць маральна-этычныя
погляды земляроба. У гэтай групе песень, якія выкон-
валіся на шляху да дома гаспадара і на застоллі,
супрацьпастаўляюцца свае жней чужым. Упамінанне
пра традыцыйнае частаванне сустракаецца амаль ва
ўсіх жніўных песнях; тут і абяцанне гаспадара добра
пачаставаш жней, і просьба жней пра добрае часта-
ванне за працу, і просьба запрасіць музыкантаў, каб
павесяліцца. Група песень, што выконваліся на за-
столлі, маюць аналогію з каляндарнымі і валачобнымі
песнямі, ў аснове якіх -- услаўленне багатыя гаспада-
ра, ідэалізацыя яго і яго сям'і.

Такім чынам, як і ўся каляндарна-абрадавая
паэзія, паэзія і абраднасць жніўнага цыкла маюць пра-
поўную аснову, песня звязаны з грамадскім бытам зем-
ляроба, адлюстроўваюць яго гаспадарчыя клопаты,
светапогляд, мараль, адносіны да навакольнага свету.

Разам з рацыянальным пачаткам у паэзіі жніўнага
цыкла нямала і ірацыянальнага. Гэта абумоўлена па-
м'яркоўнымі ўяўленнямі напых продкаў аб наваколь-
ным свеце, адухаўленнем імі розных сіл прыроды.

Лапчынская Л.В.,
ст.выкладчык

СЛОВА ў НАРОДНЫМ СВЯЦЕ

Сярод розных сродкаў у свяце слову належыць
значнае месца. Слова ў абрадзе, рытуале існуе як ма-
гчымасць лагічнага дзеяння, якое ўжываецца з улікам
асаблівасцей мясцовасці і часу.

Слова каранямі ўваходзіць ў святочнае дзеянне,
якое складалася вяскамі, і ўтварае этнічную культуру,
таму слова ўвасабляе мудрасць народа. З дапамогай
слова ў святочным дзеянні адлюстроўваецца ўся гама
пачуццяў яго ўдзельнікаў. Рознае па жанры і форме
маўлення (мафалагічнае, дыялагічнае) слова адлюст-
роўвае адносіны ўдзельнікаў да тэксту, надае знач-
насць інтанацыйнаму гучанню, увасабляе фанетычныя

і лексічныя асаблівасці рэгіёна. Яно носіць розны
характар у свяце (у рытуале слова сімвалічна). І гэта
таксама дае магчымасць удзейнічаць не толькі на ро-
зум, але і на пачуцці ўдзельнікаў святочнага дзеяння.

Слова рознае па тэмпу, рытму і моцы гучання.
Яно непарыўна звязана з жэстам, мімікай, пластыкай,
у свяце часта суправаджаецца музыкай. На жаль, гіста-
рычны перыяд класічнага існавання моўнай традыцыі
ў свяце знікае. Востра стаіць праблема стварэння і
беражлівых адносін да гістарычнай духоўнай спадчы-
ны слова.

Рушлівыя адносіны да духоўнай гістарычнай
спадчыны, вывучэнне слова ў народным свяце дапамо-
гуць не толькі азнаёміцца з народнай паэзіяй, асаб-
лівасцямі мовы, прасачыць яго сувязі з музыкай,
пластыкай, жэстам, песняй, але і адкрыць метады
работы над словам у свяце. Імпровізацыя на творчай
аснове як сродак засваення казак, прымавак, прыка-
зак і іншых жанраў даць магчымасць не толькі
пазнаёміцца з народнай паэзіяй, асаблівасцямі мовы,
яе сувязі з музыкай, спалучэння з элементамі іншых
выразных сродкаў, але і будзе садзейнічаць фар-
міраванню творчых якасцей рэжысёра, захаванню
этнічнай культуры.

Аверкава Н.К.,
выкладчык

МОўНАЕ ДЗЕЯННЕ ў ПРАФЕСІЙНАЙ ПАДРЫХОЎЦЫ РЭЖЫСЁРА СВЯТ

Адным з галоўных напрамкаў у комплекснай
падрыхтоўцы рэжысёра свят з'яўляецца моўнае дзеян-
не. Менавіта яму належыць значная роля ў выхаванні
разнабаковых прафесійных якасцей спецыяліста.

У сцэнарый прадстаўленняў і свят непасрэдна
ўваходзіць матэрыял розных літаратурных жанраў. І
ўсё гэта матэрыял павінен падпарадкоўвацца рэ-
жысёрскай звышзадачы ў свяце. Задача рэжысёра
зключаецца ў тым, каб навучыцца арганічна спалу-
чыць розныя літаратурныя жанры ў залежнасці ад
перспектывы скразнага дзеяння, авалодаць уменнямі і
навыкамі моўнага дзеяння ў гэтых жанрах. Слову
належыць адно з вядучых месцаў у ажыццяўленні раз-
настайных функцый свята: камунікатыўнай, дзейснай,
эстэтычнай, гістарычнай, нацыянальна-патрыятычнай,
мастацкай, эмацыянальнай і інш. Такая значнасць
слова ў свяце абавязвае рэжысёра грунтоўна авало-
даць законам моўнага дзеяння.

Найбольшае значэнне ў гэтай практыцы нале-
жыць жанрам публіцыстыкі. Увасабленне публіцысты-
кі ў жывое дзейснае слова абумоўлена яе роляй ў
фарміраванні асноўных прафесійных якасцей спе-
цыяліста.

Паколькі публіцыстыка займае прамежкавае,
сярэдняе месца паміж мастацкай і навуковай твор-